

ЗАПИТАННЯ ВІД РОЗУМНИКА

Що давно було живим організмом, а з часом скам'яніло і стало коштовністю?

Чому „плаче” сосна?

Як люди використовують бурштин?

Які корисні копалини колись „зеленіли”? Впиши відповіді під картинками.

ЦІКАВИНКИ ВІД ЛАПУНІ

Бурштин – найм'якший самоцвіт. Його можна легко подряпати, розбити, він вигоряє на сонці, плавиться за високої температури, горить у полум'ї сірника та пахне хвойною смолою.

На різних мовах назва бурштину означає „жар-камінь”, „живиця”, „сяюче сонце”. Його часто називають „сонячним каменем”.

Первісні люди цінували бурштин на рівні із золотом.

Український Поліський бурштиноносний район – частина найбільшої в Європі Балтійсько-Дніпровської бурштинової провінції.

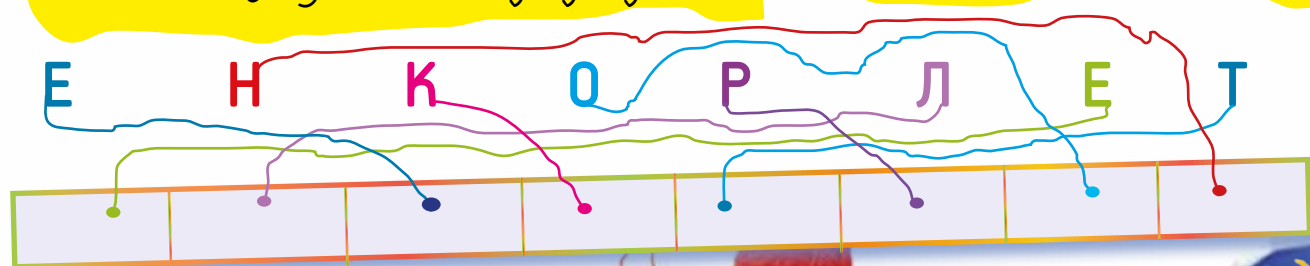
В Україні розроблені три родовища бурштину: у Волинській, Житомирській та Рівненській областях.

Поліський бурштин має не лише поширені в світі жовто-коричневі кольори, але й червоні, лимонні, салаткові, молочні, зеленкуваті відтінки. Трапляються навіть синювато-зелені, білі та чорні різновиди українського бурштину.

Найціннішим та найрідкіснішим є блакитний бурштин з островів Домініка та Гаїті (Центральна Америка) – „копал”. Це – скам'яніла смола рослини хіменеа з родини бобових!

Плетінка Пустунчика

Давні греки помітили: якщо викопну смолу потерта об хутро, вона притягує рідкий пил та соломинки. Хочеш дізнатися, як вони називали бурштин? Розгадай плетінку Пустунчика!

Передплатіть газету на 2017 рік на будь-якому поштовому відділенні або на нашому сайті www.kolosok.org.ua

Передплати газету „КОЛОСОЧОК”

Передплатний індекс 89454

Головний редактор:
Дарія Біда, тел.: (032) 236-71-24,
e-mail: dabida@mis.lviv.ua
Дизайн і верстка: Каріне Мкртчян-Адамян

Підписано до друку 26.10.16,
формат 60x84/8.
Друк офсетний. Наклад 12 000 прим.
Адреса редакції: 79038, м. Львів,
а/с 9838. Надруковано в друкарні
ТОВ „Видавничий дім „УКРПОЛ”.

Юний біолог

(твое ім'я та прізвище)

№25/2016
ЛИСТОПАД

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНА ТЕМАТИЧНА ПРИРОДНИЧА ГАЗЕТА ДЛЯ РОЗУМНИКІВ І РОЗУМНИЦЬ

Чому плаче сосна?

(Бурштинова казка)

На вихідні Іринка поїхала разом з батьками за містом на Золотий пляж. Там був сосновий бір, крутосхил над каскадом озер, білий пісочок, а на лісовій галявині рясніли кущики брусниці. Іринка ходила босоніж берегом, наче в чарівному краю. Важко повірити, що такі чудові місця ще збереглися поряд з величезним містом!

Раптом дівчинка почула згори дивні звуки, що нагадували схлипування. Маленька дослідниця підняла голову і зрозуміла: то плаче сосна!

– Сосно, чому ти плачеш?

Дерево в брунатно-помаранчевих лусочках зітхнуло і зарипіло, наче від вітру:

– Мої сльози приносять нещастя людям. Я не хочу плакати, але як подумаю про це, то ще знову плачу!

Іринка не знала, що робити, але в усіх складних ситуаціях, пов'язаних з природою, їй допомагав двоюрідний брат.

– Гориславе! – гукнула Іринка. – Там... сосна плаче... не знаю, що їй казати?

Горько допомагав батькам прибрати галявину для відпочинку, але відразу підійшов до молодшої сестрички.

– Перепрошую, – звернувся Горько до сумної Сосни, – як зазвичай дерева стримують сльози? Наприклад, у Іринки є носовичок, її можна розрадити чимось веселим або смачненьким. І у неї ніколи не буває сліз без причини. А у вас як?

– У мене це від погоди, – схлипнула Сосна. – Бо дуже тепло і смолистий сік, живиця, яка є в мене під корою, рідне та тече. А ще від ран! Отут нагорі дятел мою кору довбав, шукав шкідників, а внизу – туристи подряпали. І не можу стримувати смолу в собі, бо, заливаючи свіжі порізи, живиця мене лікує. Потім сльоза висихає, і якщо натекло багато, зайва смола відпадає.

– Он як? То плачте, якщо це корисно!

– Ні, ні! – схлипувала Сосна, і від цього котилися вздовж стовбура прозорі краплини, збираючись у бурульку. – Смола затвердіє, впаде на землю, потрапить у воду, пролежить у ній багато років і перетвориться на бурштин! Люди знайдуть його та посваряться! Я знаю, через коштовності навіть вбивають! Я не хочу! Не хочу, щоб гинули люди! І все через мене!

– Якась логіка в цьому є, – Горько поважно, наче лікар-психотерапевт, обійшов довкола стовбура. – Усе на світі пов'язано, і важко вгадати наслідки звичайних подій. Але бурштин – не центр Всесвіту! Погане трапляється не через вас і не через коштовні каміння або інше природне багатство, а через погані вчинки людей!

– Ні, бурштин приносить нещастя! – наполягала Сосна.

– Він такий гарний! – заперечила Іринка. – Прозорий, наче мед, теплий і сяє, як застигле сонечко! У мамі є бурштинове намисто, мені дуже подобається ним гратися, особливо взимку, коли мало сонця!

– Бурштин корисний, – додав Горько. – Він може наелектризовувати тіла. Його використовують не лише для прикрас, але й в науці, медицині, парфумерії... І, до речі, щоб зі смоли утворився бурштин, потрібно мільйони років та особливі умови. А тут поряд навіть моря нема!

– Але за мільйони років клімат може змінитися, – заперечила Сосна. – Мені розказував старезний дуб, що моря інколи заливають гори або відступають та залишають пустелі. І люди не змінюються: завжди сваряться через дрібниці!

– За мільйони років люди можуть змінитися! – весело сказала Іринка.

– Ми ж нічого не знаємо про майбутнє!

– Отож! – Сосна була справжньою песимісткою і очікувала найгіршого. Чи це в неї такий настрій від погоди?

– Спробуємо не панікувати завчасно, – сказав Горько. – Я читав про бурштин, і знаю, що це справді дуже загадковий камінь. Він твердий, але може горіти та розчиняється в кислотах. Утворився з деревної смоли, а не так багато в світі того, що раніш було живим організмом, а, скам'янівши, стало коштовністю!

– Я знаю! – підскочила Іринка. – Це корали та перлини!

– Не сама перлина, а **перламутр**, – виправив брат. – А ще **опал** утворюється з часом із скам'янілого дерева під дією води та тиску. **Кам'яне вугілля**, **торф**, **нафта** теж колись росли та зеленіли, а перетворились у джерела енергії для людей.

– І тепер їх спалюють, – додала сестричка.

– Через поклади бурштину справді сваряться цілі країни, але його похдження вчені до кінця ще не з'ясували. Кажуть, це викопна смола прадавніх хвойних дерев. Але плачуть дерева завжди, а весь відомий бурштин дуже давній – не молодший за 15 мільйонів років.

У бурштині знаходять багато корисних для дослідження включень, які потрапили у смолу і застигли в ній, наче в склі. Це і пил, і попіл з вулканів, повітряні бульбашки, частки рослин, комашки, жучки, мурахи та їхні личинки, морські мушлі, жабки, шерсть з хутра тварин, навіть морські коники, які точно не лазили по деревах, а потрапили до смоли у воді. Виходить, що давній бурштин – це не окремі краплі, а потік, наче лава вулкану! Однак в жодному шматочку бурштину в усьому світі не знайшли хвойної голки! Отже, нам невідомо, з якого дерева родини хвойних текла смола, що через віки стала дорогоцінністю, та за яких умов це відбувалося.

– Гадаю, умови були надзвичайні. Можливо, катастрофа на кшталт цунамі, коли морська хвиля залила одразу весь прадавній ліс, зламалося безліч дерев, а перед тим ще й було дуже гаряче та волого, бо живиця лилася, як лава. І таке траплялося кілька разів всюди, де зараз є найбільші поклади бурштину.

Сосна слухала дуже уважно і недовіркою хитала кроною.

– Сподіваюся, за нашого життя це не повториться, – заспокоїв її Горько. – Принаймні поки що ваші сльози безпечні. Живиця не шкодить людям, навпаки, з неї роблять бальзами для лікування ран та опіків! Аби тільки збирання живиці чи березового соку не вбивало дерева. Не хвилюйтеся, плачте собі на здоров'я!

– Дякую! – прошепотіла Сосна та всміхнулася. Її сльози на корі висохли. У свіжих краплинах вигравало сонце на радість Іринці.

Олена Крижановська